

Anti-terbiyeciler bir yazar

SUZAN GERİDÖNMEZ

‘Çocuğum okumayı sevmiyor!’ ‘Gençler kitap okumuyor!’ diye şikâyet edenlerden misiniz? O halde henüz Christine Nöstlinger’le tanışmadınız. Çünkü o, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de genç okurun yakından takip ettiği, kitaplarını yutarcasına okuduğu az sayıdaki yazarlardan biri.

Bir röportajda formülünü, ‘‘Çocukların ne okumak istediklerine dair belli tahminlerim var, ne okumaları gerektiğine dair de öyle. Öte yandan beni meşgul eden belli meseleler hakkında yazmak için şiddetli bir ihtiyaç duyuyorum. Çocukların okurken gülmekten hoşlandıklarına kesinlikle eminim. İşte, kitaplarımı kurgularken, genellikle bu dört bileşeni karıştırıyorum,’’ diye açıklayan Nöstlinger, çoğu onlarca dile çevrilen yüz altmış aşkın eserin, ayrıca Astrid Lindgren Ödülü ve Hans Christian Andersen Ödülü gibi çocuk edebiyatının en saygın uluslararası ödülleri sahibidir.

Oysa salt bu parlak sonuca bakarak, daha 1970’de yayımlanan ilk kitabı ‘Alev Saçlı Çocuk’la dikkatleri üstüne çeken 1936 doğumlu yazarın esas gücünü anlamak olanaksız. Çünkü Nöstlinger’i başıya taşıyan çocuk ve gençlik edebiyatı çevreleri, ya da o çevreler üzerinde etkili olan veli ve öğretmenler değil. Tersine, günümüz çocuğunun gündelik hayatına, modern aile içindeki çatışmalara, eğitim kurumlarının köhnemiş yapılarına eleştirel bir bakışla eğilen yazar, uzun süre yetişkinler tarafından kuşkuyla, hatta başlangıçta tepkiyle karşılandı.

Hep çocuktan yana cephe alması, gençlik jargonundan ve halk ağzından beslenen sivri bir dil kullanması, ölüm ve cinsellik gibi tabu konuları işlemesi, keskin sosyal eleştirilerden çekinmemesi, en hafif deyimle alışılmadık.

Hasass duygulara tercüman

Ancak anne babalar, anti-terbiyeciler çocuk yazının öncülerinden sayılan Nöstlinger’e alışmaya ve eğitimciler okul kapılarını bu asi yazara açana dek, kitapları çoktan yüz binlerce okura ulaşmış, ünlü ülke sınırlarını aşmış, dünyanın dört bir yanında çocuk ve gençlerin gönlünü fethetmişti bile. Kısacası, bugün eserleri birçok ülkede edebiyat derslerinde okutulan Nöstlinger’in otoriteler tarafından çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatının en iyi yazarlarından biri olarak kabul edilmesi, okuruyla kurduğu olağanüstü

Christine Nöstlinger’i çevirmeni Suzan Geridönmez anlatıyor: Anne babalar, anti-terbiyeciler çocuk yazının öncülerinden sayılan Nöstlinger’e alışmaya ve eğitimciler okul kapılarını bu asi yazara açana dek, kitapları dünyanın dört bir yanında çocuk ve gençlerin gönlünü fethetmişti bile

tü güçlü bağdan ayrı düşünülemez.

1984’de Hans Christian Andersen Ödülü’yle onurlandırıldığında, ‘‘Bu ödülü aldığımı sevinmedim, ama almasaydım çok içerleyecektim,’’ diyen başına buyruk yazarın en önemli özelliklerinin başında, edebiyat çevrelerince nasıl değerlendirildiğinden çok, okurunu yani çocuk ve gençleri ciddiye alması geliyor.

Daima zayıfların tarafını tutan, çocukların haklarını savunan Nöstlinger, farklı yaş gruplarını hedef alan kitaplarında sosyal konuları, fiziksel özellikleri ya da ruhsal sorunları nedeniyle dezavantajlı figürlere geniş yer ayırıyor. Örneğin bir ilkokuma kitabı olan ‘Alev Saçlı Çocuk’da küçük Frida kızıl saçları yüzünden dışlanıyor. Çocuk romanı ‘Konuk Değil Başbelası’nın anti-kahramanı Jasper, ailesi tarafından istenmiyor ve korkunç davranışları nedeniyle herkesin tepkisini çekiyor. Gençlik kitabı ‘Hadi Ama Baba’da on üç yaşındaki Feli, anne babası boşanma ikisinin arasında kalıyor. Resimli öykü kitabı ‘Küçük Korsan İşbaşında’ ise, aslında ahçı olmak isterken, baba mesleğini seçmeye zorlanan bir çocuğu konu ediyor.

Nöstlinger, çocuklara sorunlardan arındırılmış bir dünya sunmaktan yana değil. Bunun yerine onları hayatın zorluklarıyla yüzleştirerek, kendilerini, aile ve çevrelerini sorgulamalarını tercih ediyor. Eserlerinin çocuk ve gençleri onca cezbetmesinin arkasında, onları yakından ilgilendiren konuları, henüz gerçek kapsamıyla ifade edemedikleri öfke, korku ve isteklerini büyük bir vuruculukla, tam da içlerinden geçirdikleri gibi dile getirmesi yatıyor. En hassas duygulara tercüman

olup, en zor konuları işlerken bile mizahi elden bırakmaması Nöstlinger’in güçlü yanlarından biri. Sahte mutluluk oyunlarına hiç prim vermezken, genç okurlarına cesaret ve umut aşılamasının sırrı, belki de burada yatıyor.

Sahte hayallere yer yok

Nöstlinger’in romanları iki büyük gruba ayrılıyor. ‘Alev Saçlı Çocuk’, ‘Kâğıt Uçakla Gizli Gizli Macera’ ya da ‘Kim Korkar Salatalık Kral’ dan gibi fantastik maceralara dayanan kitaplarında yazar, topluma köklü ve bütünsel eleştiriler getiriyor. Onun fantastik kurgularında büyücülere, cinlere ya da okurun gerçeklikten kaçıp sığınabileceği sahte hayallere yer yok. Aksine yazar belli sosyal yapı ve ilişkilere dayanan ve pekâlâ içinde yaşadığımız dünyayla paralellikler taşıyan, kimi zamansa ütopyaya yaklaşan dünyalar yaratmaya özen gösteriyor. Fantastik öyküleriyle ayrımcılığa, önyargılara, baskıcı otoriteye ve savaşa karşı net bir tutum alan Nöstlinger okura doğrudan ders vermekten kaçınsa da, onu düşündürmekten geri durmuyor.

Diğer grubuysa günümüz gençliğinin yakıcı sorunlarına eğilen, kuşaklar arası çatışmalar, çocuğunu yalnız yetiştiren anne ya da babalar, aile, okul, çevre baskısı gibi güncel konuları işleyen, birey olarak genci odağa alan gerçekçi romanlar oluşturuyor.

Günlüğü Kitaplığı’nın Türkiyeli okura kazandırdığı on dokuzuncu Nöstlinger kitabı ‘Evde ve Uzakta’ bu sınıfa giriyor. Yazar, geçen günlerde yayımlanan bu çarpıcı romanda boşanmayla parçalanan, tekrar evlenen ebeveynlerin yeni eşleri ve beraberinde getirdikleri çocuklarıyla eklemlenerek yapboz

halini alan bir ailede, baskı, ilgisizlik ve hoşgörüsüzlükle boğuşan iki kardeşin portresini çiziyor. Abla İlse çareyi kendine bir yalan dünyası yaratmak ve sahte hayallerin peşinden gitmekte bulurken, kardeşi Erika sorunlarını anlama, giderek de ifade etme cesareti göstererek olgunlaşma yolunda önemli adımlar atıyor. Ergenlik süreci tüm sancılı aşamalarıyla –gencin göbek bağı kopartma, ailesiyle arasında mesafe oluşturma, kendini tanımama, çatışma yoluyla kişiliğini geliştirme arayışı ve anne babasını yeni bir gerçekliğin ışığında, zaaf ve hatalarıyla görmeye başlaması– romanın çatısını oluşturuyor. Nöstlinger, anlayışsızlığın hakim olduğu, iç burkan bir aile tablosu çizerken, bilinçli olarak olayları, sorunlarla yüzleşme gücü bulamadığı için onların kurbanı haline gelen İlse’nin değil, çevresine ablasından daha yapıcı yaklaşan, çözüm yolları arayarak kendi hayatı üzerinde denetim kurmaya çalışan Erika’nın gözünden anlatıyor. Böylece karamsarlığın önüne geçerek umuda yer bırakıyor. Erika’nın arkadaşı hippik kılıklı Alibaba ve kaynanalık taslamaya bayılan Memure gibi unutulmaz figürlerle renklenmiş roman, işlediği konuların tüm ağırlığına karşın mizahi anlatımıyla keyifle okunuyor. Ama bunu yazarın sadık okurları zaten biliyor. Başta da dediğim gibi çocuk ve gençler Nöstlinger’i çok seviyor, hiçbir kitabını kaçırmamaya çalışıyor. Şimdi sıra yetişkinlerde! Çocuklarınızı ilgilendiren konuları merak ediyor, gençlerin iç dünyasına nüfus etmek, daha da önemlisi diyalogun kapısını aralamak istiyor sanız ailece, sınıfça Nöstlinger okumanın tam zamanı.